

Izsó Tímea:
Életbe zárt filozófia
Gyenge Zoltán: *Kierkegaard élete és filozófiája*

Az *Ad Hominem* sorozat részeként a *Szegedi Tudományegyetem Filozófia Tanszéke* és az *Attraktor Könyvkiadó* együttműködésének keretében 2007-ben egy olyan kötet jelent meg Kierkegaard életéről és filozófiájáról, ami hamisítatlan *Gyenge – módon* mutatja be a filozófust. Bepillantást nyerünk Kierkegaard téziseibe életútjának elemzésén keresztül, ugyanakkor a kor kultúrtörténetéről, társadalmi berendezkedéséről is pontos képet kapunk.

A szerző a kötetet két könyvre osztotta fel *Biographia* és *Philosophia* címmel. Az első könyv három fejezete az életutat dolgozza fel különböző nézőpontokból megközelítve, míg a második könyv négy fejezete filozófiai fogalmakra építve teszi meg ugyanezt.

A könyvet olvasva Gyenge Zoltán előadásainak hangulata csapja meg az olvasót, ahol mindig érdekes „anekdotákat” hallhatunk, így Nietzsche Lou Salome-hoz fűződő viszonyáról, vagy Immanuel Kant szexuális életéről. Ezekről sokan azt gondolják, nem említésre méltó tények, azonban szükséges információk, hiszen bizonyítják azt a nem feltétlenül köztudott tényt, hogy a *filozófus is ember*, hétköznapi dolgokkal. Ennek bemutatására Kierkegaard a legtökéletesebb választás a filozófiatörténetből. Természetesen a szerző nem csupán ezért nyúlt a dán gondolkodóhoz, hiszen évek óta kutatja, foglalkozik vele, több tanulmánya, cikke is megjelent róla. Mégis elkerülhetetlen a tény, hogy a könyv tökéletes példája az életút és a filozófia egybefonódásának.

A Bevezetésben ezt olvashatjuk: „Kierkegaard ugyanúgy éli filozófiáját, ahogy filozófiája is teljes mértékben áthatja életét...”¹ Ezt az állítást a szerző az első könyv első fejezetében tökéletesen be is bizonyítja. Láthatjuk, hogy Kierkegaard életének alakulása valóban befolyásolta filozófiai téziseit. Természetesen ez örök egymásra hatás, nem lehet pontosan tudni, melyik befolyásolta inkább a másikat, az élet a gondolatokat, avagy fordítva. Mindenesetre néhány pontosan kidolgozott fejezetben végigkövethetjük a „kopenhágai Szókratész” életútját, évekre, helyszínekre lebontva utazhatunk e nem mindennapi filozófus emóció vezérelte életében. Együttal tanulmányozhatjuk az élete és munkássága között felállított párhuzamot, írásról írásra követhetjük műveiben az életét.

1 Gyenge Zoltán: *Kierkegaard élete és filozófiája*, Máriabesnyő – Gödöllő, Attraktor 2007. 5-6.

A szerző a felvezető fejezeten belül a dán gondolkodó életútját hat stációra osztotta fel. A keresztény világ a passió ünnepét tartja a legnagyobb és legszentebb ünnepnek. Az állomások egy-egy fájdalmas megállóhelyet jelentenek a halál felé közeledve. Kierkegaard egész életét meghatározta a vallás, kezdve édesapja bigott szigorától és súlyos – fiára vetített – vezeklésétől, folytatva tervezett papi pályafutásával, „befejezve” egyház elleni harcával. Élete – még ha átvitt értelemben is – valóban stációkból állt. Sorsának minden fontos állomása egy nehéz lelki-érzelmi vívódást jelentett, melynek eredménye mindig egy fejlődő újjászületés, a vége pedig a megnyugvás nélküli halál. A *stációkban* szó esik a mindig emlegetett apai szigor, a híres-híhedt Regine - élmény és az inkognitó korszaka mellett – a többi szakirodalomban gyakran elhanyagolt – anyai szerepről, mentorok és kortársak hatásáról, valamint a szellemi környezetről és a korszak kulturális történelmi körülményeiről.

Egy gondolkodó alaposabb ismeretéhez tisztába kell lenni az adott kor kultúrképével, politikai helyzetével, művészeti életével. Az értelmiségi lét alapja – a gondolkodás és folyamatos reflexió mellett – a teljesség ismeretére való törekvés, ráadásul körkép nélkül értelmezni sokszor nehéz. Az első könyv második és harmadik fejezete ezekkel foglalkozik. Az előbbi kiemeli és több oldalon keresztül tárgyalja Kierkegaard és a romantika viszonyát. Bőséges és pontos információhoz jutunk a felvilágosodásról, a francia forradalom hatásairól és a legfontosabbról, az individuális szabadság meghatározottságáról. Az említett időszak egyik kiemelkedő törekvése a „hasznos” polgári értékrend ellen való lázadás. Ez az értékrend mindvégig Kierkegaard életének ajtajánál állt – hol azon kopogtatva és a küszöbön mintegy útmutatóként állva, hol kicsit beljebb kerülve, majd újból a külső oldalra tessékélve. Gyenge Zoltán körbejárja a korszak minden szegmensét, végül arra a következtetésre jut, hogy Kierkegaard nem tekinthető romantikus gondolkodónak, a romantika csupán egyfajta inspirációként, hajtóerőként volt jelen életében.

A dán gondolkodó stílusát sokszor aposztrofálják szépirodalminak, távolinak a filozófia absztrakt nyelvezetétől. Ez azonban csak annyit eredményez, hogy gyorsabban lehet haladni munkáinak olvasásával, és kevesebbszer kell kikeveredni a bevezetett fogalmak útvesztőjéből, de semmiképpen sem azt, hogy távoli a „valós” filozófiától. A harmadik fejezetben Kierkegaard Hegelhez és Schellinghez fűződő személyes és szakmai kapcsolatáról kapunk információkat. Nemcsak arról olvashatunk, hogy élete során mikor és milyen körülmények között foglalkozott, találkozott velük, hanem oldalakon keresztül átívelő elemzésekben a két fogalomalkotó filozófiai álláspontjával szemben megfogalmazott kritikájáról is. Több szempontból is szó esik a hegeli *Systemről*, a Schelling-féle *potenciális valóságról*, illetve ezeknek kritikájáról. Részletes információkat kapunk Kierkegaard Hegel ellenességének –

ami inkább a hegelianizmussal szemben fogalmazódott meg – gondolati alapjairól és Schelling tézisei iránt való érdeklődésének gyökeréről.

A második könyv négy fejezetében már nem a konkrét életút és kortörténet a kiindulópont, hanem Kierkegaard sorsának és tudományos munkásságának meghatározó filozófiai fogalmai. Így az első fejezetben az *ironia* és a *humor*, a harmadikban a *szabadság*, a *bűn*, az *idő* és az *ismétlés*. Mindegyik fogalom évszázados filozófiatörténeti múltra tekint vissza, de Kierkegaard-nál új értelmezést nyernek, hiszen műveiben új oldalról közelíti meg őket, az ő életével átítatott oldalról.

A második fejezetben az esztétikai – etikai – és vallási életút szétválasztása mindenképp kihagyhatatlan, ugyanis írásainak legnagyobb része ezekre a témakörökre fűzhető fel, s egyben tökéletes lehetséges főművének, a *Vagy – vagynak* részletes elemzésére is.

A könyv zárófejezete, az *Utolsó konklúzió* után mintegy harvan oldalon keresztül böngészhetjük Kierkegaard könyvtárának témakörökre bontott jegyzékét. Ezt a listát nézve még több hátrér-információhoz jutunk a dán gondolkodó érdeklődésével, gondolkodásával, munkásságával és azon szerzőkkel kapcsolatban, akik hatással voltak életművére.